

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Lahti University of Applied Sciences

SUURESTA PIENIIN

Pienryhmätoiminnan käynnistäminen päiväkodissa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi, AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Suuresta pieniin, Pienryhmätoiminnan
käynnistäminen päiväkodissa
10.4.2013
Johanna Lamminpää
Sari Vuorenmaa

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi, AMK

LAMMINPÄÄ, JOHANNA & VUORENMAA, SARI
Suuresta pieneen
Pienryhmätoiminnan käynnistäminen päiväkodissa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 35 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2013

TIIVISTELMÄ

Suomessa päivähoiton laatua pidetään hyvänä ja yksi laadun kriteereistä on ryhmäkoko. Ryhmän kokoon ei varhaiskasvatushenkilöstö pysty vaikuttamaan vaan sitä säätelee päivähoitoasetus. Ryhmät koetaan henkilöstön puolelta usein liian suuriksi ja siksi on tärkeää löytää menetelmiä ryhmien toimivuuden, lasten ja henkilökunnan jaksamisen kannalta.

Pienryhmätoiminta helpottaa ja rauhoittaa päivähoiton arkea ja sen mahdollistaminen on hyvän varhaiskasvatusympäristön ominaisuus. Pienryhmät mahdollistavat lapselle tuen ja huomion kasvattajalta sekä toiminta pienryhmissä pitää lapsen keskinäisten vuorovaikutussuhteiden määrän lapselle sopivana. Edellytyksenä pienryhmätoiminnalle on kasvattajien sitoutuminen yhteisiin suunnitelmiin, toimintatapoihin ja tavoitteisiin. Toiminta vaatii suunnittelua, kiireettömyyttä ja läheistä vuorovaikutusta kasvattajien kesken. Toiminnan käynnistäminen vaatii koko työyhteisöltä muutosvalmiutta ja joustavuutta.

Opinnäytetyömme tuotoksena laadimme oppaan pienryhmätoiminnan käynnistämisestä. Opas laadittiin yhteistyössä päivähoiton kasvattajien kanssa. Sisällössä yhdistyivät aikaisempi teoria sekä omat ja yhteistyökumppaneiden kokemukset pienryhmätoiminnan aloittamisesta. Opas suunnattiin päivähoiton kasvattajille ja alan opiskelijoille. Tavoitteena oli helpottaa, selkeyttää ja pohjustaa pienryhmätoiminnan käynnistämistä päiväkodeissa.

Asiasanat: päivähoito, pienryhmätoiminta, suunnittelu, muutosvalmius

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Bachelor of Social Services

LAMMINPÄÄ JOHANNA & VUORENMAA SARI

From large to small

Starting small group activities in daycare

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with children and young people
35 pages, 5 pages of of appendices

Spring 2013

ABSTRACT

Quality of daycare is considered to be good in Finland. One of the quality criteria is size of a group. The group size is an issue that daycare staff is not able to influence as it is regulated by the legislation children's daycare. The staff often feels that the group of children is too large and it is important to find methods to make the group function in order for the staff and children to cope.

A small group activity balances the everyday daycare and making it possible is a good attribute in early childhood education. A small group gives children the support and attention they need from the educator. It also keeps the level of interaction suitable for children. A prerequisite for a small group activity is the commitment from the educators to plan and work together as well as common goals. The activities require planning, calm atmosphere and close interaction between educators. Starting the small group activities takes willingness and flexibility from the whole work community.

As an output of our thesis is a guide to start small group activity. The guide has been made together with daycare educators. The content is a combination of the previous theories as well as the experiences of our own and our partners of starting such an activity. The guide is aimed for daycare educators and for students in this field. Our goal was to ease, clarify and provide a basis for starting a small group activity in daycare.

Key words: daycare, small group activity, planning, willingness for change

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	VARHAISKASVATUSTA PÄIVÄKODEISSA	3
2.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	4
2.2	Päivähoitoa päiväkodissa	5
2.3	Muutoksilla kohti pienryhmätoimintaa	5
2.3.1	Muutosjohtajuus päivähoidossa	7
3	PIENRYHMÄTOIMINTA	8
3.1	Kasvattajan toiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksessa	9
3.1.1	Suunnittelusta toteutukseen tiimityöllä	10
3.2	Havainnointi ja arviointi	10
3.3	Dokumentointi	11
3.4	Viestintä	12
3.5	Aikaisemmat tutkimukset pienryhmätoiminnasta	12
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
4.1	Opinnäytetyön eteneminen	15
4.2	Aineiston hankinta	17
5	PIENRYHMÄTOIMINNAN KÄYNNISTÄMISEN OPAS	18
5.1	Oppaan kokoaminen	18
5.2	Oppaan arviointi	21
6	POHDINTA	23
	LÄHTEET	27
	LIITTEET	32

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksessa yksi tärkeimmistä laatu kriteereistä on ryhmäkokoo, muita tärkeiksi nousseita kriteerejä ovat esimerkiksi hoitajien sekä lapsiryhmän pysyvyys. Monet päivähoidon laatuun vaikuttavista tekijöistä ovat poliittisia ratkaisuja, eikä niihin voida vaikuttaa henkilökunnan tai vanhempien puolelta. (Keltikangas- Järvinen 2012, 72, 207.)

Päiväkotiryhmä on lapselle tärkeä paikka sosiaalisia taitoja opeteltaessa ja harjoiteltaessa. Lapselle hyväksytyt sosiaaliset keinot eivät enää isossa ryhmässä riitä, vaan lapsi saattaa huutaa tullakseen kuulluksi, tönä saadakseen tilaa, on jatkuvassa puolustusvalmiudessa ja kun hän haluaa lelun, ottaa sen toiselta. (Keltikangas- Järvinen 2012, 146, 162.)

Lapsen luontainen toiminta onnistuu parhaiten pienryhmätoimintaa toteutettaessa. Pienryhmissä, jotka ovat kiinteitä, pystytään toteuttamaan lapsiryhmän tarpeiden mukaista ja ikätasoista toimintaa. Pienen ryhmän etuna on turvallisuuden tunne, lapsien tunnetilojen esiin tuomisen ja kuuntelemisen mahdollistuminen. (Jantunen 2011, 136.) Päiväkodeissa henkilökunta ei pysty vaikuttamaan ryhmien lapsilukuun tai henkilökunnan määrään. Ryhmien sisällä henkilökunta voi kuitenkin omilla valinnoillaan ja pedagogisilla ratkaisuillaan vaikuttaa ryhmän toimintaan esimerkiksi toteuttamalla pienryhmätoimintaa.

Työskentelyä kehittääkseen on kasvattajien oltava valmiita muuttamaan omia toimintatapojaan ja käytänteitään. Tast (2011, 40) toteaa että kehittäminen ei aina vaadi ylimääräisiä resursseja vaan sen pitäisi olla osana kaikkien toimintaa. Kasvattajilta tämä vaatii rohkeata perustehtävän tarkastelua uusien näkökulmien kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa totuttuihin, toimiviksi koettuihin toimintatapoihin tarttumista esimerkiksi lapsiryhmän jakamiseen liittyen.

Omassa työssämme olemme kokeneet millaista työskentely isossa lapsiryhmässä on. Se on pahimmillaan hyvin raskasta sekä henkisesti, että fyysisesti. Isossa ryhmässä levottomuus lisääntyy ja aikaa yksittäisille lapsille jää vähemmän. Pienryhmässä lapsen yksilöllinen huomiointi ja havainnointi helpottuvat ja vuorovaikutus mahdollisuudet lasten kanssa paranevat.

Pienryhmätoiminnasta keskustellaan ja ollaan kiinnostuneita varhaiskasvatuksen kentällä, se ei ole menetelmänä mikään uusi asia, mutta silti käytännön toiminnassa sitä käytetään yllättävän vähän. Opinnäytetyön tiimoilta käydyissä keskusteluissa on tullut ilmi ihmetys siitä kuinka vähän pienryhmätoimintaa päiväkodeissa vieläkin hyödynnetään. Pienryhmätoimintaa käytetään erilaisten toimintatuokioiden yhteydessä, mutta se ei välttämättä ole säännöllistä ja suunniteltua.

Opinnäytetyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena olemme tehneet pienryhmätoiminnan käynnistämisen oppaan. Opa on tehty yhteistyössä kahden päiväkodin kanssa Lahden seudulta. Opa on suunnattu päivähoidon työntekijöille ja alan opiskelijoille työvälineeksi pienryhmätoimintaa käynnistettäessä. Oppaan tavoite on helpottaa, selkeyttää ja pohjustaa pienryhmätoiminnan käynnistämistä, sekä auttaa osaltaan pienryhmätoiminnan kehittämisessä.

Opinnäytetyössämme sekä oppaassa asioita tarkastelemme kasvattajan toimintaa ajatellen. Puhuessamme suunnittelusta, toiminnasta, arvioinnista, viestinnästä ja muutoksista tarkoitamme mitä nämä asiat vaativat kasvattajalta hänen toiminnassaan. Tiedostamme että valmis toiminta suunnataan lapsille, olemme kuitenkin halunneet tarkoituksella jättää sen käsittelyn vähäiseksi opinnäytetyössä ja oppaan sisällössä. Havainnoinnin kohdalla olemme kuitenkin käsitelleet aikuisen lapsista tekemää havainnointia. Lapset ovat kasvattajan toiminnan kohteena ja kasvattajan toimintaa tarkastelemalla saadaan esille parhaat tavat toimia lapsen hyväksi.

Opinnäytetyömme aiheen valinnan taustalla ovat oma kiinnostus ja opintojen aikana saadut positiiviset kokemukset pienryhmätoiminnasta. Opinnäytetyömme aikana pienryhmätoiminnan hyödyt ja merkitys ovat lisääntyneet ja työmme on osaltaan vahvistanut halua käyttää pienryhmätoimintaa tulevaisuudessa työmenetelmänä.

2 VARHAISKASVATUSTA PÄIVÄKODEISSA

Kalliala (2012, 45) kirjoittaa päiväkotien toiminnan sisältävän hoivaa, kasvatusta ja opetusta erottamatta niitä toisistaan. Hän kuvaa kuinka päiväkodeissa ”nukutaan päiväunet ja opitaan, että toista ei saa lyödä, vaihdetaan vaipat ja opitaan laulamaan”Yksi pieni ankka lähti leikkimään”, syödään ja opitaan muovailemaan siili savesta.”

Lapsi on varhaiskasvatuksen keskeisin henkilö, hän tarvitsee huolenpitoa kasvun, kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Päivähoito on yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa, sen edellytyksenä on vanhempien osallisuus, kuuleminen ja molemminpuolinen luottamus lapsen kasvua ja kehitystä tuettaessa. (Pihlaja, Kinon, Mäntymäki 2010,189- 190.) Koivunen (2009, 19) puhuu kirjassaan lapsen yksilöllisten piirteiden ja tarpeiden huomioimisen tärkeydestä päivähoidossa.

Varhaiskasvatuksen laadun tärkeä osatekijä on päiväkodin ryhmäkoko. Ryhmäkoko säädelään aikuisten ja lasten suhdeluvulla esimerkiksi pienten alle kolmevuotiaiden ryhmässä saa olla 16 lasta, kunhan kasvattajia on ryhmässä neljä. Isossa ryhmässä lapsen vuorovaikutussuhteiden määrä kasvaa ja se kuormittaa myös ryhmän aikuisia. (Kalliala, 2012, 157.) Kanninen & Sigfrieds (2012, 124) toteavat ison ryhmän aiheuttavan joillekin lapsille turvattomuutta, joka saattaa purkautua metelöimisenä, levottomuutena, vetäytymisenä tai aggressiivisena käyttäytymisenä. Suuressa ryhmässä tapahtumat ja vaihtuvuus suhteessa lapsen kykyihin hallita niitä, ovat liian suuria. Kasvattajan aika lapsiryhmässä menee pahimmillaan lasten keskinäisten välien selvittelyyn.(Lautela, 2011, 143.)

Varhaiskasvatuksen tärkeä osa-alue on henkilöstö, jolla on vahva ammatillinen osaaminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Varhaiskasvatus on pedagogista toimintaa, joka sisältää toiminnan suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Kasvattajalta varhaiskasvatus edellyttää tietoisuutta toimintatavoista ja omasta kasvatuserityksistä. (Juuri 2007, 17.) Tavoitteellinen varhaiskasvatus on myös oman ja kasvattajajoyhteisön työn arviointia. Kasvattajalta vaaditaan sitoutumista ja mm. kykyä reagoida lapsen tarpeisiin. Toiminta on valintojen tekemistä ja toiminnan suunnittelua niin, että se mahdollistaa lapsen toimimisen

hänelle ominaisella tavalla. Varhaiskasvatuksen tärkeä alue on myös varhaiskasvatusympäristö, mikä tarkoittaa mm. fyysisiä tiloja, mutta myös psyykkistä ja sosiaalista ympäristöä. Hyvä varhaiskasvatusympäristö on myönteinen ja turvallinen sekä kannustaa toimimaan pienryhmissä. (Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2005, 14.)

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Päivähoito on osa varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatusta ohjaavat valtakunnallisesti päivähoitoa sekä esiopetusta koskevat lait ja asetukset, valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatus- ja esiopetuksen suunnitelman perusteet. Varhaiskasvatuksen kunnallisia ohjausmuotoja ovat omat varhaiskasvatukseen liittyvät linjaukset ja strategiat, kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatimat varhaiskasvatussuunnitelmat, yksikön oma- ja lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Valtakunnallisen ja kunnallisen ohjauksen tulisi muodostaa varhaiskasvatuksesta prosessimainen kokonaisuus. Valtakunnallisten ja kunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien lisäksi varhaiskasvatusta ohjaavat sen arvot, jotka pohjaavat kansainvälisiin lapsen oikeuksia määritteleviin sopimuksiin. Lasten oikeuksien yleissopimus astui voimaan Suomessa 1991. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8- 12.)

Valtakunnalliset ja kunnalliset asiakirjat on luotu yhtenäistämään varhaiskasvatuksen puitteita, mutta ne antavat myös kunnille mahdollisuuden omiin ratkaisuihin. Lait ja asetukset taas määrittävät tarkemmin päivähoitoa mm. tavoitteiden ja henkilöstön suhteen. (Holkeri-Rinkinen 2009, 21.) Päivähoitolaki määrittelee päivähoidon tehtäväksi kotikasvatuksen tukemisen, lapsen tasapainoisen kehityksen edistämisen tarjoamalla turvalliset, jatkuvat ihmissuhteet ja kehitystä tukevaa toimintaa (36/ 1973). Asetus lasten päivähoidosta (239/1973) määrittelee henkilöstövaatimuksia lapsiryhmässä. Kolme vuotta täyttäneillä on oltava ryhmässä yksi henkilö, jolla on vaadittu ammatillinen kelpoisuus seitsemää lasta kohden ja alle kolmevuotiailla neljää lasta kohden. Lisäksi asetuksessa on määritelty, että joka kolmannella henkilöstöstä tulee olla lastentarhanopettajan tehtäviin vaadittu koulutus esim. sosionomi, jolla opintoihin sisältyvät vaadittavat varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot.

2.2 Päivähoitoa päiväkodissa

Jokainen voi tunnistaa päiväkodin pihapiiristä ja myös rakennukseen sisään astuessaan fyysiset tilat kertovat kyseessä olevan päiväkotitilaksi. Sisätilat ovat usein jaettu lasten ryhmätiloihin sekä aikuisten käytössä oleviin tiloihin, joihin lapset eivät pääse. Lapset tuntevat päiväkodin säännöt eli tietävät mitä he saavat tehdä ja mihin he saavat mennä. Päiväkodin sisällä lasten päivät toistuvat samankaltaisina. ”Lapsi tulee päiväkotiin, syö aamupalan, leikkii, osallistuu lasten yhteiseen toimintahetkeen, leikkii, ulkoilee, ruokailee, menee päivälevolle, syö välipalan, leikkii, ulkoilee ja lähtee kotiin.” (Puroila 2010, 3-5.) Reunamokin (2007, 32) toteaa päivähoiton arjen muodostuvan samankaltaiseksi päiväkodeista riippumatta ja suurimman osan päivän kulusta painottuvan vapaaseen leikkiin sisällä ja ulkona.

Päiväkodin arjesta puhuttaessa siihen liitetään päivähoiton struktuuri, joka muodostaa raamit päivittäiselle toiminnalle, sillä tarkoitetaan päivän rakennetta ja se määrittelee kuka mitäkin tekee ja milloin. Struktuuri näkyy arjessa päivittäin toistuvissa tapahtumissa esimerkiksi ruokailussa, toiminnassa ja ulkoilussa. (Koivunen 2009, 62; Kanninen & Sigfrieds 2012, 175.) Arki päiväkodissa etenee usein samalla kaavalla, mutta tilanteet voivat muuttua yllättäen. Työskentely arjessa vaatii kasvattajalta joustavuutta nopeasti muuttuvissa tilanteissa. (Puroila 2010, 7- 8.)

Päiväkodin toimintakulttuuri muodostuu siellä käytössä olevista toimintatavoista. Kulttuuri luodaan yhdessä aikuisten ja lasten kanssa. Erilaiset säännöt ja tavat liittyvät toimintaan, mutta muodostavat myös hallinnan kehyksen. Päiväkodeissa toimintatapojen muuttaminen on hidasta. Omaksuttuja toimintatapoja siirtyy helposti sellaisenaan aikuisten ja lasten mukana uusiin ryhmiin. (Leinonen 2010, 8,11.) Arjen muuttaminen päivähoitossa voi lähteä liikkeelle pienistä asioista jotka voidaan toteuttaa päivittäisessä työssä (Tast 2011, 40).

2.3 Muutoksilla kohti pienryhmätoimintaa

Uudenlaisten toiminta- ja ajattelumallien suunnittelu on vaikeaa ja niiden omaksuminen vie aikaa. Suurimpina esteinä muutoksille ovat yleensä

työntekijöiden asenteet. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 92.) Kokljuschkin (2001, 36) on kirjassaan sitä mieltä että muutoksessa on helpompaa oppia uusia toimintatapoja, mutta pois oppiminen ja vanhoista toimintatavoista luopuminen on vaikeaa ja hidasta. Muutosvastaisuutta voi ilmetä yksittäisen työntekijän osalta tai niin, että työntekijä on halukas, mutta työyhteisö ei innostu muutoksesta.

Yksittäinen työntekijä voi tällöin joko taipua muun työyhteisön kannalle tai toimia muutoksen käynnistäjänä. (Puroila 2003, 41.) Saari (2009, 12- 14) taas toteaa tutkimuksessaan, ettei muutosta nyky-yhteiskunnassa voi välttää. Työyhteisössä muutos aiheuttaa epävarmuutta. Tilanteiden pysyvyys luo turvallisuuden tunnetta ja muutos koetaan uhkana. Muutosprosessiin liittyvät seuraavat vaiheet: kieltäminen, puolustautuminen, hyväksyminen, omaksuminen ja laajentaminen. Muutokseen suhtaudutaan monesti muutosvastaisuutena ja se kuuluu osana muutoksen läpiviemiseen. Muutosvastaisuuttakaan ei tulisi kokea aina negatiivisena asiana, koska se voi olla henkilön tapa käsitellä omia itselleen merkityksellisiä toimintamuotoja. Henkilökunta voi kuitenkin asenteidensa avulla suhtautua muutokseen myönteisesti.

Tiedon muutos vaatii perusteluja ja toistoa. Asennemuutos on mahdollinen kun muuttunut tieto hyväksytään ja koetaan merkityksellisenä. Ihmiset suhtautuvat muutokseen eri tavalla ja toiset haluavat aina löytää parempia tapoja toimia ja tehdä työtään, mutta toisille tutuista tavoista luopuminen on vaikeampaa. Muutos tapahtuu ensin niiden kohdalla jotka ovat halukkaampia muutokseen, mutta koko tiimin toiminnan muutos voi viedä aikaa. (Saari, 2009, 23.)

Muutos edellyttää työntekijältä yksilöllistä asioiden käsittelyä ja kehitystä, mutta myös yhteisöllistä oppimista ja työyhteisön yhteistä toiminnan arviointia (Puroila 2003, 40). Kokljuschkin (2001, 36) kirjoittaa muutoksesta mielenkiintoisena haasteena, silloin kun itse saa olla siihen vaikuttamassa, mutta sen aiheuttavan stressiä jos on vain muutoksen kohteena. Muutoksen mahdollistaa sen tarpeellisuuden havaitseminen ja koko yhteisön sitoutuminen uudelleenlaiseen tapaan toimia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 88).

Muutos ja oppiminen seuraavat toisiaan. Muutos mahdollistaa uusien toimintatapojen ja käytäntöjen oppimisen ja toisaalta taas oppiminen näkyy muutoksena. Työssä mahdollisuus oppimiseen löytyy arjesta. Havainnoimalla ja

havaintoja refleктоimalla ja pohtimalla sekä vertaamalla omia toimintatapoja toisten tapaan tehdä työtä löytää vaihtoehtoisia tapoja toimia. Työssä oppiminen tapahtuu esimerkiksi kokeilemalla ja toiminnan kautta, mutta myös tiedostamatta. Keskeistä muutoksessa ja uusien toimintatapojen oppimisessa on työyhteisön yhteiset keskustelut, mitkä auttavat havaitsemaan mahdollisia ongelmakohtia, mutta myös hyviä tapoja toimia. (Nummenmaa ym. 2007, 63 - 64.) Päivähoidossa työyhteisön toiminnan kehittäminen lähtee usein liikkeelle päiväkodin johtajasta (Puroila 2003, 41).

2.3.1 Muutosjohtajuus päivähoitossa

Päiväkodin johtaja on yhdessä vastuussa toimintaan ja päivähoiton kehittämiseen sitoutuneen kasvatushenkilöstön kanssa laadukkaasta varhaiskasvatuksesta päiväkodissa. Hyvän päiväkodin johtajan ominaisuuksiin kuuluu kyky luoda työympäristö, mikä motivoi, palkitsee ja mahdollistaa kehittyvän työtavan. Työntekijöiden kunnioittaminen ja taitojen, tietojen ja kokemuksen arvostaminen saa heidät tuntemaan itsensä tärkeiksi ja auttaa sitoutumaan yhteisiin tavoitteisiin. Muutosjohtaminen on muutoksen aikaansaamista ja tukemista. (Saari 2009, 18.) Hujala, Heikka & Halttunen (2011, 290) liittävät muutosjohtamiseen turvallisen ilmapiirin luomisen ja muutosvastaisuuden kohtaamisen.

Muutosjohtaja lähtee mukaan uuteen toimintaan ja on esimerkkinä henkilöstölleen, sekä osaa suhtautua kritiikkiin objektiivisesti (Stenvall & Virtanen, 2007, 105- 106). Saari (2009, 14) kirjoittaa johtajan roolin olevan merkittävä muutoksia toteutettaessa, hän voi esittää muutoksen niin että se koetaan henkilöstön keskuudessa uutena mahdollisuutena. Johtajan tehtävänä on myös perustella muutos työntekijöilleen, tavalla jolla he sitoutuvat ja tekevät töitä muutoksen onnistumisen eteen.

3 PIENRYHMÄTOIMINTA

Päivähoidossa ryhmiä on jaettu vuosikausia, tänä päivänä pienryhmätoimintaan on kuitenkin aloitettu kiinnittämään enemmän huomiota. Pienryhmätoiminta ei kuitenkaan ratkaise suurista ryhmistä johtuvia ongelmia. Tärkeää onkin pienryhmätoimintaa käynnistettäessä pohtia miten ja mitä varten sitä lähdetään toteuttamaan. (Kalliala, 2012, 160.)

Pienryhmätoiminta on päiväkodin arjessa tapahtuvaa pienyhteisöjen muodostamista päiväkotiryhmän sisällä. Ryhmät ovat yhteisöjä, joissa toimiessaan lapset oppivat toisiltaan ja itsenäisesti erilaisia taitoja ja käytäntöjä, he myös ohjaavat toistensa oppimista ja toimintaa. (Koivula 2010, 27, 29.) Rasku-Puttonen (2006, 112) toteaa kirjassaan Kasvatusvuorovaikutus miten pienryhmässä toimittaessa, kuten myös ison ryhmän kohdalla korostuu aloitusvaihe, jolloin ryhmän kuva jäsenistä muodostuu. Omien sääntöjen laatiminen edesauttaa kuulumista yhteisöön ja vastuunottoa ryhmässä.

Pienryhmätoiminnan tarkoituksena on tuottaa toimiva arki päivähoitoon. Tämä koostuu tietoisista pedagogisista valinnoista. (Mikkola & Nivalainen, 2009, 31.) Toimiva pienryhmätoiminta rauhoittaa päivähoidon arkea, luo turvallisuutta, mahdollistaa läheisen vuorovaikutuksen, helpottaa lapsen havainnointia ja yksilöllistä huomioimista (Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa 2011, 23).

Pienryhmätoiminnan pysyvyydellä haetaan ryhmäytymistä ja sitä, että lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan omaan pienryhmäänsä. Tämä mahdollistaa myös lapsen ryhmäytymisen isompaan ryhmään sujuvalla tavalla. Pienryhmien lisäksi lapsi ehtii päivän aikana myös toimimaan ja leikkimään muiden lasten kanssa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.) Pienissä ryhmissä lasten yhteistyökyky lisääntyy, sosiaaliset taidot kehittyvät ja epäsosiaalinen käytös on vähäisempää (Dunn, 1993, 168). Kalliala (2012, 161) pohtii kirjassaan pysyvien ohjaajien merkitystä pienryhmille ja lasten mahdollista eriarvoiseen asemaan joutumista. Tällä hän tarkoittaa sitä että toisia pienryhmiä ohjaa aina lastentarhanopettaja ja toisia lähihoitaja. Vaihtuvilla ohjaajilla pienryhmissä varmistetaan kaikkien osaamisen hyödyntäminen.

3.1 Kasvattajan toiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa pedagoginen toiminta edellyttää hyvää suunnittelua. Suunnittelua varhaiskasvatuksessa saatetaan pitää vähämerkityksellisenä ja kokea tarpeettomaksikin. Suunnittelu koetaan usein konkreettisenä toiminnan suunnitteluna lapsille, se on myös sitä, mutta samalla laajempikin asia. Suunnittelu on henkinen kehikko työn tekemiselle, joka ohjaa yhteisön ennakkointia ja toimintaa tavoitteiden mukaisiksi. Suunnittelu on toimintaa jonka avulla kasvattajille syntyy yhteinen tietoinen toimintatapa. (Karila 2001, 274.) Mikkola ja Nivalainen (2010, 29) puhuvat kirjassaan siitä kuinka varhaiskasvatuksella on erilaisia tapoja suunnitella toimintaa. Vähälle huomiolle ovat jääneet leikki- ja oppimisympäristön suunnittelu sekä kasvattajien oman toiminnan suunnittelu. Varhaiskasvatus yhteisöissä koetaan suunnittelun lähtökohdiksi yhteisen tekemisen, tuokioiden ja tapahtumien suunnittelu.

Suunnittelukäytännöt vaihtelevat päiväkodeittain, mutta yleinen tapa on säännöllinen tiimin yhteinen suunnittelu. Tiimin yhteinen suunnittelu on usein tulevan toiminnan suunnittelua, mutta sisältää myös keskustelua menneestä. Päiväkodissa voi olla myös koko työyhteisön yhteisiä viikkopalavereja, suunnittelupäiviä tai -iltoja. Hyvistä suunnittelukäytännöistä huolimatta asiat eivät aina onnistu. Yllättävät tilanteet esimerkiksi resurssipula voi aiheuttaa muutoksia suunniteltuun toimintaan. Selkeät työnkuvat ja vastuualueista päättäminen ovat keino helpottaa toimintaa näissä tilanteissa. Päiväkodin kiire voi kertoa huonosta suunnittelusta ja se korostuu jos on epäselvää mitä jokaisen tehtäviin kuuluu. Suunnitteluun liittyy oleellisesti muutokseen varautuminen ja se on toiminnan suunnittelemisen lisäksi myös ylimääräisen toiminnan pois jättämistä. Suunnittelulla pyritään selkiyttämään ja parantamaan päivähoiton arjen sujuvuutta ja se vaatii kasvattajilta ajan lisäksi rentoutta. (Reunamo 2007, 122 – 125.)

Ryhmän toiminnan suunnittelua heikentää, kasvattajien erilaiset näkemykset toiminnasta ja sen tavoitteista. Suunnittelussa tiiviisti mukana olemalla kasvattajien on helpompi toteuttaa yhteisten tavoitteiden mukaista toimintaa. Isossa lapsiryhmässä toimintaa suunniteltaessa on vaikeaa huomioida yksittäisten

lasten tarpeita, kun taas pienryhmän toimintaa mietittäessä on yksilölliset tarpeet mahdollista huomioida. (Heikka, Hujala & Turja, 2009, 34- 35.)

Aikuinen huomioi pienryhmätoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa lapsia kiinnostavat asiat. Lasten toimintaa seuraamalla kasvattaja lisää tietoaan lasten toimintatavoista ja ajatuksista, tämä tieto on jatkossa hänen toiminnan suunnittelun pohjana. Ryhmän kasvattajat eivät voi sivuttaa lasten näkökulmaa vaan lasten tulee tulla kuulluksi ja saada osallistua toiminnan suunnitteluun. (Juuri 2007, 39- 40, 83.)

3.1.1 Suunnittelusta toteutukseen tiimityöllä

Yhdessä suunniteltu toiminta pitää kokonaisuuden hallinnassa.

Pienryhmätoimintaa toteutettaessa tulee kaikkien tiimin jäsenten olla tietoisia toiminnasta jotta pienryhmät eivät toimisi omillaan. Toiminnassa on hyvä huomioida kasvattajien erikoisosaaminen, hyödyntää ja jakaa sitä muille ryhmän kasvattajille. Pienryhmätoiminta varhaiskasvatuksessa on osoittanut, että kasvattajien ammattitaito ja osaaminen monipuolistuvat ja vahvistuvat kun he ohjaavat pienryhmän toimintaa. (Mikkola & Nivalainen 2010, 36.)

Hyvän pienryhmätoiminnan lähtökohtana on toimiva tiimityö. Päiväkotiryhmässä työskentelevät kasvattajat muodostavat tiimin. (Marjanen ym.2013, 158.)

Suunnittelu, toiminnan toteuttaminen ja arviointi kuuluvat tiimin mutta myös yksittäisen kasvattajan tehtäviin. Huolehtimalla tiimin säännöllisistä palavereista mahdollistetaan arjen sujuvuus. Tiimi asettaa itselleen tavoitteet ja sopii toimintatavoistaan, joihin kaikki sitoutuvat. (Mikkola & Nivalainen 2012, 5,12)

3.2 Havainnointi ja arviointi

Toiminnasta tehdään havaintoja ja havainnot arvioidaan, mikä on pohjana uudelle toiminnalle. Kasvattaja tekee havaintoja lapsista ja ryhmästään erilaisissa tilanteissa päivittäin, esimerkiksi ohjaamalla toimintaa ja olemalla mukana leikkitalanteissa lasten kanssa. Lähtökohtana havainnoinnille on halu ymmärtää lasta. Havainnointi vaatii aikaa ja sen tulisi perustua havaittuihin asioihin aistien perusteella, ei tulkintoihin niistä. Varhaiskasvatuksessa havainnoidaan myös

ryhmää. Havainnoinnin kohteena on, ryhmädynamiikka, sosiaaliset suhteet, toimivuus, sekä muut ryhmään vaikuttavat asiat. Havainnoinnin tuloksia voidaan hyödyntää arvioidessa toimintaa, sen suunnittelussa ja toteutuksessa. (Koivunen 2009, 25,27,187.) Lapsihavainnoinnin lisäksi kasvattajan on päiväkodissa tärkeää havainnoida myös omaa toimintaansa (Heikka ym. 2009, 10).

Arviointiin ei ole useinkaan varhaiskasvatuksessa riittävästi aikaa. Arviointi koetaan varhaiskasvatuksessa usein liian vaikeaksi tai sen merkitystä ei tiedosteta. Havainnointi ja toiminta liittyvät läheisesti arviointiin. (Koivunen 2009,187.) Reunamo (2007, 144) kirjoittaa kirjassaan arvioinnin olevan suunnittelun peilikuva eli mitä suunnitellaan, sitä myös arvioidaan.

Säännöllinen arviointi nostaa esille onnistumiset, mutta auttaa löytämään kehittämisen kohteet. Työssä oppiminen edellyttää yhdessä sovittuihin tavoitteisiin ja toimintaan perustuvaa itsearviointia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kasvattajien toimintaan sekä toimintaan tapahtumana, lapseen ja lapsiryhmiin. Arviointiin kuuluu myös keskeisesti palautteen antaminen ja saaminen muilta työyhteisön jäseniltä. (Mikkola & Nivalainen 2012, 5,104,106.)

3.3 Dokumentointi

Toiminnan suunnittelua dokumentoidaan esimerkiksi kirjaamalla. Dokumentointi on päiväkodissa tuttua, mutta se on monesti keskittynyt kuvaamaan lasten toimintaa. Yksittäisen kasvattajan tai tiimien toiminnan dokumentointi on ollut vähäistä ja tieto toiminnasta on välittynyt suullisesti. Toiminnan dokumentointi auttaa myöhemmin arjen työkäytäntöjen arvioinnissa ja työn kehittämisessä. (Nummenmaa, Karila, Joensuu, Rönholm 2007, 58.) Myös Reunamo (2007, 125) mainitsee dokumentoinnin osana suunnittelua ja sen merkityksen toiminnan kehittämisessä.

Toiminnan arvioinnin kannalta sen kirjaaminen tai muu dokumentointi on tärkeää. Pientenkin, arjessa tapahtuvien toimintojen tarkastelu auttaa perustelemaan ja kehittämään kasvattajan omaa toimintaa. Arjen työn kannalta suunnittelu on tärkeää, mutta toteutunutta toimintaa voidaan arvioida ja siitä keskustella

helpommin, kun ryhmässä on käytössä hyvät dokumentoinnin käytännöt. (Tast, 2011,39- 40.)

3.4 Viestintä

Työyhteisössä viestintä on vuorovaikutusta, jota tarkastellaan kokonaisuutena. Sen välineet määräytyvät tavoitteiden ja osallistuvien henkilöiden mukaan. Viestintäkeinoit kuten esimerkiksi muistiot tai tiedotteet eivät korvaa henkilöiden keskinäistä viestintää, jonka avulla työyhteisö voi vaihtaa tietoja ajankohtaisista asioista, jakaa luottamuksellista tietoa ja antaa palautetta toiminnasta. Työntekijät ovat vastuussa tiedon kulusta ja vaihdosta, he ovat myös toisilleen tärkeimpiä tiedon välittäjiä. (Laapio, 2010, 17,29.)

Viestintä on tarpeellista työyhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi. Sen tarkoituksena on aikaan saada vuorovaikutusta kasvattajien välille. Viestinnällä on mahdollista vaikuttaa asenteisiin ja käyttäytymiseen sekä tukea toimintaa arjessa. (Siukosaari, 2002, 11.) Ikävalko (1999, 10) sanoo kirjassaan, ettei yhteisö voi toimia ilman viestintää, se on voimavara joka tarvitsee tietoa ja taitoa. Hän sanoo myös että on tärkeää erotella työn sujumisen kannalta oleelliset tiedot ja tavat millä viestitään.

Muutettaessa toimintaa viestinnän tulee olla selkeää, tietoa antavaa ja totuudenmukaista, siihen liittyy monia odotuksia. Odotuksiin tulee pystyä vastaamaan että muutoksen eteneminen sujuu onnistuneesti, tässä korostuu jälleen esimiehen rooli. Monesti koetaan, ettei tietoa ole riittävästi vaikka sitä todellisuudessa olisikin saatavilla, silloin voidaan miettiä onko kyse siitä, ettei tietoa osata käyttää. (Stenvall & Virtanen 2007, 72- 73.)

3.5 Aikaisemmat tutkimukset pienryhmätoiminnasta

Pienryhmätoiminnasta löytyy useita pienryhmätoimintaa käsitteleviä ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä. Pro gradu- tutkielmia mitkä keskittyvät selkeästi pienryhmätoimintaan löysimme yhden. Löysimme kuitenkin Pro graduja joissa pienryhmätoiminta mainitaan esimerkiksi puhuttaessa lasten osallisuudesta.

Saija Reipas (2012) on tehnyt Tampereen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön Läsä lapsen arjessa, pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Hänen opinnäytetyönsä tavoitteena oli kehittää pienryhmätoimintaa ryhmän tarpeita paremmin vastaavaksi ja saada tietoa kasvattajan kokemuksista pienryhmätoimintaa toteuttaessa ja kehitettäessä. Reippaan mukaan pienryhmätoiminnassa suunnittelun ja kasvattajien välisen yhteistyön merkitys kasvaa. Hän myös toteaa että yhteinen päätösten teko lisää sitoutumista tavoitteisiin. Selkeä struktuuri helpottaa Reippaan mielestä kasvattajan läsnäoloa, havainnointia ja tilanteiden ennakoimista. Pienryhmätoiminta tekee arjesta rauhallisempaa ja kiireettömämpää jotka lisäävät kasvattajien työssä jaksamista.

Korhonen Tarja (2012) Kemi- Tornion ammattikorkeakoulusta on tehnyt opinnäytetyön ”Yhdessä ja erikseen”: Pienryhmätoimintaa sisarusryhmässä. Hän käsittelee työssään pienryhmätoiminnan käyttöönottoa ja toimintaa. Tarja Korhonen tuo työssään esille henkilökunnan ja vanhempien kokemuksia ja ajatuksia pienryhmätoiminnasta. Korhosen tutkimus on kohdennettu sisarusryhmään ryhmäperhepäiväkodissa. Hänen tutkimuksensa johtopäätöksistä voi todeta että pienryhmätoiminta on koettu vanhempien ja kasvattajien mielestä hyvänä toimintamuotona. Korhosenkin tutkimuksesta käy ilmi kiireettömyys ja lasten yksilöllisen kohtaamisen lisääntyminen.

Sahaviita Tiina (2012) Seinäjoen ammattikorkeakoulusta on tutkinut opinnäytetyössään Varhaiskasvattajan työ pienryhmätoiminnassa, varhaiskasvattajien työskentelymenetelmiä ja myös sitä miksi ei toimintaa voida toteuttaa pienryhmissä päiväkodissa. Hänen tutkimuksensa oli laadullinen tutkimus jossa hän käytti tutkimusaineistonsa keräämisessä tarkkailevaa ja osallistavaa havainnointi menetelmää. Havainnoinneissaan Sahaviita on huomannut lasten ja ryhmän viireystilan vaikuttavan pienryhmätoiminnan sujuvuuteen. Hänen tutkimuksestaan ilmeni myös, ettei pienryhmätoimintaa voida toteuttaa jos ryhmässä on liian vähän kasvattajia.

Sirpa Juuri (2007) on tehnyt Pro gradu tutkielman Helsingin Yliopiston kasvatustieteiden laitoksella päiväkodin toimintakulttuuri – pienryhmätoiminta ja lasten osallisuus. Hän tarkastelee tutkimuksessaan päiväkotia kasvattajayhteisönä

ja lapsen toiminnan ympäristönä. Juurella on ollut tutkimuskohteena päiväkotijossa toimiminen iänmukaisissa pienryhmissä on ollut keskeistä.

Tutkimusaineiston hän oli hankkinut havainnoimalla päiväkodin arkea, perehtymällä päiväkodinvarhaiskasvatussuunnitelmaan, haastattelemalla henkilökuntaa hän selvitti miten he perustelevat ratkaisujaan ja lapsilta hän kyseli heidän ajatuksiaan pienryhmätoiminnasta. Tavoitteena Juurella oli ymmärtää toimintakulttuuria päiväkodissa, jossa toimittiin muuttamalla perinteisiä ratkaisuja ja tarkastelemalla lapsen osallisuutta arjen pienryhmissä. Juuri on tutkimuksessaan tullut tulokseen että pienryhmät ovat lapsille tärkeitä ja lisäävät lapsen toimintavapautta.

Kirsi Tiira (2000) on tehnyt pro gradu- tutkielman Helsingin Yliopiston opettajan koulutuslaitoksella Yhteistä kieltä etsimässä, Pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Hän tutki pienten lasten osallisuutta ja miten sitä voidaan lisätä sadutusdokumentointi menetelmän avulla. Työssään hän tutki miten aikuinen kuvaa lasten osallisuutta mahdollistavia tekijöitä ja miten osallisuus näkyi projektin aikana. Tutkimus oli osa Sosiaali- ja Terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Kuperkeikkakyyti projektia. Tutkimuksessaan hän mainitsee pienryhmän olevan lapselle luontainen toimintaympäristö ja pienryhmätoiminnan lisäävän osallisuutta päiväkodissa.

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on sen hyödyntäminen käytännön työelämässä. Toiminnallinen opinnäytetyö on esimerkiksi ohjeistus tai perehdyttämispöytäkirja ja se on mahdollista toteuttaa esimerkiksi oppaan muodossa. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Toiminnallinen opinnäytetyö perustuu yhteistyöhön toimeksiantajan kanssa. Toimiminen yhdessä toimeksiantajan kanssa mahdollistaa omien taitojen ja tietojen hyödyntämisen työelämän kehittämisessä, se myös tukee osaltaan ammatillista kasvua. Opinnäytetyön avulla on mahdollista näyttää omaa osaamistaan ja siksi olisi hyvä valita aihe oman kiinnostuksen mukaan ja jota tulevaisuudessa voi hyödyntää esimerkiksi työelämään sijoittumisessa. (Vilka & Airaksinen 2003, 17- 26.)

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön ei välttämättä kuulu tutkimuskysymykset tai tutkimusongelma. Siitä tulee kuitenkin löytyä tietoperusta ja teoreettinen viitekehys. Kohderyhmän rajaaminen on työssä tärkeää eli kenelle työ on tarkoitettu, koska se määrittää toiminnallisen osuuden sisällön. (Vilka & Airaksinen 2003, 30, 38- 40.)

4.1 Opinnäytetyön eteneminen

Opinnäytetyömme lähti liikkeelle aiheen valinnasta. Aiheeksi tarkentui keväällä 2012 pienryhmätoiminta ja sen käynnistäminen. Aiheen valintaan vaikuttivat omat kokemukset, kiinnostus pienryhmätoiminnasta ja sen kehittämisestä. Syksyllä 2012 laitoimme useaan Lahden seudun päiväkotiin sähköpostilla kyselyn yhteistyöhalukkuudesta. Haimme yhteistyökumppaniksi ryhmää, jossa pienryhmätoimintaa ei ollut vielä käynnistetty tai sitä oltiin käynnistämässä. Vastauksia tuli niukasti ja niistä valikoitui kaksi ryhmää eri päiväkodeista. Päiväkodit olivat puitteiltaan samantyylliset ja kokoiset, myöskään yhteistyöryhmien rakenteessa ei ollut huomattavia eroja.

Suunnitelmaseminaariin osallistuimme marraskuun alussa 2012. Suunnitelmassa puhuimme pienryhmätoiminnan käynnistämisen mallintamisesta, joka työn edetessä muuttui pienryhmätoiminnan käynnistämisen oppaaksi.

Aloitimme yhteistyön päiväkodeissa esittäytymällä ja kertomalla työmme sisällöstä ja tarkoituksesta, sekä kyselemällä heidän toiveitaan ja odotuksiaan yhteistyöltä. Pyysimme ryhmien kasvattajia tekemään SWOT- analyysin pienryhmätoiminnan käynnistämistä ajatellen. SWOT- analyysia eli nelikenttämenetelmää voidaan käyttää toiminnan arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Swotin avulla kartoitetaan sisäiset vahvuudet ja heikkoudet sekä ulkoiset mahdollisuudet ja uhat. (Koivunen 2009, 190.) Halusimme SWOT - analyysin avulla saada ennakkotietoa ryhmien kasvattajien ajatuksista pienryhmätoiminnasta, joita myös huomioimme omassa toiminnassamme ja oppaassa.

Esittelykerran lisäksi oli tarkoitus tehdä neljä käyntiä molempiin päiväkoteihin. Toiminnan edetessä huomasimme kolmen kerran riittävän. Molemmissa päiväkodeissa pienryhmätoiminta oli käynnistetty esittelykerran jälkeen, jolloin ensimmäiselle kerralle suunniteltu pienryhmätoiminnan käynnistämisen ohjeistaminen meidän puoleltamme oli tarpeetonta. Tapaamiskerroille suunnittelimme etukäteen käsiteltävät aiheet, joiden pohjalta keskustelimme ryhmissä.

Ensimmäisellä kerralla kävimme läpi lyhyesti SWOT- analyysia ja pienryhmätoiminnan rakenteen (LIITE 1) ja toteutuksen (LIITE 2) suunnittelua. Toisella tapaamiskerralla aiheenamme oli pienryhmätoiminnan sisällönsuunnittelu (LIITE 3) ja toteutus (LIITE 4). Kolmannella kerralla esittelimme tekemäämme opasta ja ryhmien henkilökunnalla oli vielä mahdollisuus vaikuttaa sen sisältöön. Valmiin oppaan toimitimme ryhmille maaliskuussa ja lopullisen palautteen oppaasta ja työskentelystämme pyysimme sähköpostitse.

Tapaamiset ajoittuivat marraskuu 2012- maaliskuu 2013 välille.

Pienryhmätoiminnan aloittamisen opasta ja opinnäytetyön raporttia olemme kirjoittaneet rinnakkain opinnäytetyönprosessin aikana. Huhtikuussa 2013 on valmiin opinnäytetyön luovutus ja julkaisuseminaari.

4.2 Aineiston hankinta

Opinnäytetyön aineiston pohjana on kirjallisuudesta hankittu teoria. Vahvistusta olemassa olevalle teorialle olemme hankkineet haastattelemalla päivähoidon kasvattajia yhteistyöpäiväkodeissa. Haastattelun muodoksi valitsimme ryhmähaastattelun.

Ryhmähaastattelussa on mahdollisuus koota tietoa käsiteltävästä asiasta monen eri kysymyksen kautta kuten mitä on tapahtunut, mitä mieltä ollaan ja miten ja miksi. Haastatteluun sisältyy vapaaehtoisia puheenvuoroja, mutta myös kohdennettuja puheenvuoroja. Menetelmänä se on joustava ja nopea ja mahdollistaa monipuolisen tiedon aiheesta. Ryhmähaastattelussa keskustelu voi olla melko vapaata. Ryhmässä haastateltavat voivat kokea olonsa turvalliseksi ja saavat tarvittaessa tukea muilta haastateltavilta. (Pötsönen & Välimaa. 1998, 2-3.) Ryhmä auttaa tarvittaessa muistamaan asioita ja vähentämään väärinkäsitysten syntymistä, mutta ryhmää koskevat kielteiset asiat voivat jäädä piiloon (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 211).

Ryhmähaastattelu voi toisaalta olla myös olla esteenä yksilöllisten mielipiteiden esittämiselle tai jonkun haastateltavan ajatukset voivat jäädä liian vähälle huomiolle. Haastattelutilanteessa haastattelijan vastuulla on ohjata keskustelua mm. pois arkaluontoisista asioista yleisimpiin asioihin. (Pötsönen & Välimaa. 1998, 4.)

Haastattelijan vastuulla on huolehtia, että kaikkien mielipiteet saadaan kuuluviin. Hänen on osattava tehdä tarvittaessa lisäkysymyksiä ja ohjattava keskustelun siirtymistä aiheesta toiseen. Haastattelijalta vaaditaan ryhmänohjaustaitoja haastattelutilanteessa. Haastattelijalla on tilanteen ilmapiirin mikä sallii ja mahdollistaa mielipiteiden julkittomisen ja on innostava. Häneltä vaaditaan kykyä kuunnella ja rohkaista mielipiteiden ilmaisuun. Tärkeää on myös korostaa, että haastattelijalla haluaa kuulla osallistujien käsityksiä ja mielipiteitä asiasta. (Pötsönen & Välimaa. 1998, 7- 8.) Hirsjärvi ym. (2009, 211) kirjoittavat kirjassaan haastateltavien sopivan määrän rajaamisesta kahteen tai kolmeen henkilöön.

5 PIENRYHMÄTOIMINNAN KÄYNNISTÄMISEN OPAS

Oppaamme tavoite on helpottaa, pohjustaa ja selkeyttää pienryhmätoiminnan käynnistymistä. Opas on suunnattu varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja alan opiskelijoiden käyttöön. Oppaassa keskitytään pienryhmätoiminnan aloitusvaiheeseen, se ei tuo valmista toimintaa varhaiskasvatukseen vaan ennemminkin pohjustaa pienryhmätoiminnan käynnistämistä. Opas on koottu yhteistyössä päivähoiton kasvattajien kanssa. Halusimme tehdä oppaasta selkeän, helppolukuisen ja ytimekkään.

Sisällöllisesti opas rakentuu pienryhmätoiminnan suunnittelusta, toteutuksesta, havainnoinnista, viestinnästä ja arvioinnista, mitkä mielestämme muodostavat pienryhmätoiminnan mallin. Pienryhmätoiminta lähtee liikkeelle suunnittelusta ja etenee toiminnan kautta arviointiin. Olemme avanneet edellä mainittuja asioita oppaassa yhteistyössä kasvattajien kanssa ja aiemman teorian pohjalta. Liitteeksi oppaaseen olemme koonneet esimerkkejä, joiden avulla halusimme havainnollistaa pienryhmätoiminnan rakentumista. Esimerkit ovat suuntaa antavia, joita ryhmät voivat muokata omanlaisikseen. Esimerkkejä varten loimme päiväkotiryhmän, josta muodostimme pienryhmiä ikätason ja kehitystason mukaan. Ryhmän työntekijöille laadimme työvuorot sekä viikkosuunnitelman ja pienryhmätoiminnan kirjaamista varten mallipohjat.

5.1 Oppaan kokoaminen

Opasta koottaessa ja aineiston hankinnassa lähtökohtana olivat kasvattajien tekemä SWOT – analyysi ja tekemämme kuviot (LIITTEET 1-4). SWOT-analyysi johdatteli meidät aiheeseen ja kuvioita käytettiin ryhmähaastatteluiden tukena ja runkona. Näiden avulla pysyimme haastattelu tilanteissa aiheessa, silloinkin kun keskustelu oli vaarassa poiketa aiheesta.

Opinnäytetyön tekijöillä oli omat käsitykset pienryhmätoiminnasta, sen mahdollisuuksista ja haasteista esimerkiksi ison ryhmän levottomasta toiminnasta siirtyminen rauhallisempaan toimintaan ja ryhmän jakaminen oikeanlaisiin pienryhmiin. SWOT-analyysi toi esille kasvattajien yhteneviä ajatuksia

kanssamme pienryhmätoiminnasta. SWOTin avulla huomasimme sen, että mikä toisessa päiväkodissa koetaan vahvuudeksi, voidaanakin kokea uhkana toisaalla.

Vahvuuksina ja mahdollisuuksina ryhmissä koettiin hyvä motivaatio, innostus ja halu sitoutua toimintaan. Yhteistyö kasvattajat ajattelivat kanssamme yhdenmukaisesti pienryhmätoiminnan helpottavan lasten tutustumista ryhmään ja ryhmäytymistä sekä lisäävän vuorovaikutusta kasvattajan ja lapsen välillä. Pienryhmätoiminnan ajateltiin mahdollistavan monipuolisen toiminnan suunnittelun ja esimerkiksi erilaisten projektien toteuttamisen. Hyvänä vahvuutena koettiin päiväkodin tilat, jotka mahdollistavat pienryhmiin jakautumisen.

”Pienryhmiä voidaan käyttää tarvittaessa myös varhaisen puuttumisen ja erityisentuen työtapana”

”Käyttämättömillä mahdollisuuksilla voi paikata uhkia!”

Uhkina ja heikkouksina koettiin lapsien saapuminen hoitoon eriaikaa ja pienryhmien aikataulutaminen. Uhkana pidettiin myös henkilökunnan sairastumisia tai muita poissaoloja.

”Uhka voi olla se, ettei saakaan jotain tilaa”

”Ei kokemuksia pienryhmätoiminnasta, pelko, että alkuinnostuksen jälkeen toiminta tyrehtyy.”

Tapaamisilla päiväkodeissa keskityttiin suunnitteluprosessiin ja suunnittelun eri osa-alueisiin. Lähdimme keskusteluissa liikkeelle ryhmän henkilökunnasta, toiminnan sijoittumisesta ja aikataulutuksesta, pienryhmien määrästä, kasvattajien vastuista ja pienryhmätoiminnan mukanaan tuomista muutoksista. Molemmissa ryhmissä oli kolme kasvattajaa ja lapsia keskimäärin 21. Ryhmissä oli lähdetty liikkeelle kolmen pienryhmän rakenteella, joihin lapset jaettiin kehitystason mukaan. Pienryhmien muodostamisissa hyödynnettiin päiväkodissa käytössä jo olleita toimintaa varten muodostettuja pienryhmiä. Pienryhmätoiminnan toteutus vaihteli kahdesta kolmeen päivään viikossa. Pienryhmätoimintaa toteutettiin sekä kiinteillä ryhmillä, joissa sama aikuinen ohjasi omaa ryhmää että päivittäin vaihtuvilla ohjaajilla. Toiminta painottui ryhmissä aamupäivään. Työvuorojen suunnittelu päiväkodeissa oli johtajan vastuulla. Johtajat olivat muutosmyönteisiä ja valmiita muuttamaan esimerkiksi työvuoroja mahdollisuuksien mukaan

pienryhmätoimintaa tukeviksi. Päiväkodeissa oli käytössä tiimipalaverikäytännöt, jossa toimintaa oli suunniteltu yhdessä jo ennen pienryhmätoiminnan aloittamista, ne koettiin kuitenkin ajallisesti lyhyiksi. Molemmissa päiväkodeissa kaikki kasvattajat olivat osallistuneet toiminnan ohjaamiseen myös aikaisemmin. Keskustelimme pienryhmätoiminnan vaikutuksesta koko työyhteisöön, mutta totesimme keskustelujen perusteella sen olevan vähäistä. Yhteisistä tiloista sopiminen on käytännössä ainoa muuhun työyhteisöön vaikuttava asia, tätä ei koettu ongelmana koska, esimerkiksi yhteisten tilojen käyttövuorot olivat jo aiemmin yhdessä sovittuja.

Päiväkodeissa pienryhmätoiminnan käynnistäminen perustui yhteiselle pohdinnalle ja suunnittelulle. Ryhmissä toiminta muodostui oman näköisekseen ja se perustui ryhmän kasvattajien tärkeinä pitämiin asioihin. Vaihtuvalla ryhmänohjaajalla haluttiin saada esille kaikkien kasvattajien erityisosaaminen ja vaihtelua pienryhmätoimintaan. Pysyvällä ohjaajalla taas haluttiin lisätä vastuunottoa ryhmästä ja samalla mahdollistettiin lasten ja aikuisten perusteellinen tutustuminen toisiinsa. Päiväkodeista nousi esiin viestinnän merkitys pienryhmätoiminnassa. Toimivalla viestinnällä varmistettiin se, että kasvattajat ovat tietoisia jokaisen pienryhmätoiminnasta, tämä korostui esimerkiksi vanhempien kohtaamistilanteissa kun haluttiin kertoa lapsen päivästä. Pienryhmätoiminnan aloittamista ei koettu hankalaksi, vaan enemmänkin mahdollisuutena, mutta ryhmissä oli kuitenkin käytäntöjä joista ei olisi haluttu luopua. Pienryhmätoiminnan rajoittamisella tiettyihin päiviin viikossa haluttiin varmistaa joidenkin aikaisemmin käytössä olleiden toimintojen jatkuvuus esimerkiksi jumppatuokiot isommassa ryhmässä. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen useimmin, kuin kahdesta kolmeen kertaan viikossa koettiin kuormittavan liikaa ryhmän toimintaa.

Käyntiemme pohjalla meillä oli valmiiksi hankittua teoriaa pienryhmätoiminnasta ja varhaiskasvatuksesta. Omat aikaisemmat kokemuksemme pienryhmätoiminnasta, käyntimme yhteistyöryhmissä sekä sieltä saatu tieto ja kokemus, yhdistivät teorian käytäntöön ja muodostuivat oppaan sisällöksi. Hyödynsimme päiväkodeista saatua tietoa runsaasti oppaassa.

5.2 Oppaan arviointi

Pienryhmätoiminnan käynnistämisen opasta arvioitiin useaan kertaan ennen sen lopullista valmistumista. Yhteistyökumppanimme lukivat oppaan ja saivat antaa suoraa palautetta oppaan tekijöille, jolloin siihen oli vielä mahdollista tehdä muutoksia. Myös tämän jälkeen ennen lopullista arviointi kyselyä heillä oli mahdollista vaikuttaa sähköpostitse. Ensimmäisen arvioinnin jälkeen tehtiin muutoksia, joita nousi esille viimeisellä tapaamisellamme. Valmiin oppaan veimme yhteistyöpäiväkoteihin, johon mukaan laitoimme palautepyynnön oppaasta ja toiminnastamme projektin aikana, vastaukset he saivat lähettää sähköpostitse (LIITE 5).

Palautetta tuli molemmilta päiväkotiryhmien kasvattajilta. Pienryhmätoiminnan opas koettiin selkeäksi perusteokseksi pienryhmätoiminnasta, se antaa kuvan miten toimintaa järjestetään käytännössä ja arjessa huomioiden monia käytännön asioita. Kasvattajien mielestä oppaassa oli huomioitu hyvin havainnointi, viestintä, arviointi, palaute ja kokonaisuuden suunnittelu niin että se tukee lasten kasvatustavoitteita. Vaikka jokainen päiväkotiryhmä suunnittelee pienryhmätoiminnan itselleen sopivaksi, heidän mielestään opas antaa siihen hyviä vinkkejä. Ulkoasullisesti opas arvioitiin selkeäksi, helppo- ja nopealukuiseksi. Paikoittain lauserakenteita pidettiin vaikeasti ymmärrettävinä ja sisällysluettelosta mainittiin olisiko mahdollisesti voinut olla isommalla fonttikoolla kirjoitettu.

Yhteistyöstä saamamme palaute oli positiivista. Yhteistyö sujui mutkattomasti ja tapaamiset olivat hyvä tilaisuus kasvattajille arvioida omaa työtään pienryhmätoiminnan käynnistämisen osalta. Saimme palautetta myös siitä että kuuntelimme ja keskityimme aiheeseen tapaamiskerroilla. Oppaan avulla pienryhmätoimintaa voidaan esitellä ja viedä eteenpäin yhteistyöpäiväkodeissa. Opasta aiottiin hyödyntää myös tulevaisuudessa päiväkotiin tulevien opiskelijoiden kohdalla jolloin he saavat itselleen käsityksen pienryhmätoiminnasta.

Opas on mielestämme kattava katsaus pienryhmätoiminnan käynnistämiseen. Oppaan kokoaminen oli meille sujuvaa koska tekijöiden ja

yhteistyökumppaneiden ajatukset kohtasivat opasta rakennettaessa ja yhteiset keskustelut sujuivat helposti. Opas on mielestämme hyvin rajattu kohderyhmää ajatellen mutta myös sisällöllisesti. Onnistuimme tekemään oppaasta ulkoasultaan selkeän ja sisällöltään helposti luettavan, mitä edesauttaa oppaaseen liittämämme esimerkit. Oppaan toimivuutta opiskelijoiden kohdalla emme ole itse voineet varmistaa, mutta uskomme myös heidän hyötyvän oppaasta.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä pienryhmätoiminnan käynnistämisen opas. Opas oli tarkoitettu päivähoidon henkilöstölle ja alan opiskelijoille. Oppaan tavoitteena oli helpottaa ja pohjustaa pienryhmätoiminnan käynnistämistä ja rohkaista ottamaan pienryhmätoiminta menetelmäksi myös niissä päiväkotiryhmissä missä se ei vielä säännöllisesti ole käytössä. Opinnäytetyön avulla halusimme tuoda pienryhmätoiminnan hyödyt näkyviksi kasvattajille.

Uskomme oppaan hyödyntämis mahdollisuuksiin päiväkodeissa, koska aikaisempaa vastaavanlaista aikuisen toimintaan keskittynyttä pienryhmätoiminnan käynnistämisen opasta ei löydy. Päiväkotiryhmät joissa pienryhmätoimintaa jo toteutetaan, ei opas tuo välttämättä uutta tietoa, vaan herättelee kasvattajat pohtimaan omaa toimintaansa.

Oppaan sisältö rakennettiin yhteistyössä päiväkodin henkilöstön kanssa, jolloin oppaassa pystyttiin hyödyntämään suoraan päivähoidon kentältä saatua tietoa yhdistettynä varhaiskasvatuksen teoriaan. Oppaan asiasisällön taustalla oli luomamme pienryhmätoiminnan malli, jonka sisältämät asiat purettiin oppaaseen. Pienryhmätoiminnan käynnistäminen pitää sisällään suunnittelua, toimintaa, havainnointia, viestintää ja arviointia. Nämä asiat muodostavat pienryhmätoiminnan jatkumon.

Suunnittelu on tärkeä osa kasvattajan toimintaa päivähoitossa.

Pienryhmätoimintaa aloitettaessa tiimi on suunnittelun avainasemassa. Yhdessä tiimi päättää rakententeista, joilla toimintaa toteutetaan ja missä sitä toteutetaan.

Suunnittelun avulla voidaan ennakoida mahdollisia muutoksia, joita

pienryhmätoiminta vaatii. Pienryhmätoiminnan toteutusta mietittäessä tiimi päättää kuinka usein pienryhmissä toimitaan ja mitä toiminta pitää sisällään.

Mielestämme lapset voivat olla osallisina toteutuksen suunnittelussa esimerkiksi ryhmiä nimettäessä ja mietittäessä toiminnan sisältöä. Pienryhmien

muodostaminen perustuu kasvattajien pitkän aikavälin havaintoihin lapsista silloin

kun ryhmä on hänelle tuttu. Tiimin hyvät havainnointikäytännöt auttavat uutta

kasvattajaa perehtymään ryhmän lapsiin. Pienryhmätoiminnan

käynnistämisvaiheessa täytyy sopia viestinnän käytännöistä, näin varmistetaan

kaikkien kasvattajien tieto tapahtumista. Pienryhmätoiminnan edetessä on syytä arvioida kasvattajien toimintaa, jolloin esiin tulee onnistumisen ja kehittämisen kohteet. Pienryhmätoiminnan aloituksessa ja toimintaa toteutettaessa on tärkeää asioiden dokumentointi esimerkiksi kirjaamalla.

Oppaaseen ja opinnäytetyön teoriaan haimme mahdollisimman tuoretta lähdekirjallisuutta, jota onkin varhaiskasvatuksesta runsaasti saatavilla. Pienryhmätoimintaan liittyvä kirjallisuus löytyy parhaiten uudemmista teoksista. Pienryhmätoiminnasta sellaisenaan kirjallisuutta ei kuitenkaan ollut kovin paljon saatavilla, vaan yleensä se mainittiin menetelmänä esimerkiksi puhuttaessa yhteisöllisyydestä, lapsen osallisuudesta tai vuorovaikutuksesta. Etsiessämme teoriaa kasvattajan näkökulmaan esimerkiksi havainnoinnista ja arvioinnista teoriaa on kyllä olemassa, mutta se keskittyy aikuisen lapsesta tekemiin havaintoihin ja arviointiin, eikä niinkään aikuisen omatoiminnan tarkasteluun.

Opinnäytetyön alussa tarkoituksenamme oli pienryhmätoiminnan mallintaminen, joka kuitenkin nopeasti muuttui pienryhmätoiminnan käynnistämisen oppaaksi. Jokainen pienryhmätoimintaa käynnistävä ryhmä muodostaa toiminnasta lopulta oman näköisensä, joten tarkan ja sellaisenaan siirrettävän mallin rakentaminen koettiin mahdottomaksi. Pienryhmätoiminnan malli loi kuitenkin lähtökohdan oppaalle.

Haasteellista opinnäytetyön aikana oli aikataulujen yhteensovittaminen. Päiväkodeissa yhteistyöryhmillä oli varattu tiimin keskinäisille palaverille aikaa joka toinen viikko ja meidän tuli sovittaa tapaamiset näiden aikojen puitteissa. Tapaamisissa aika rajoittui noin tuntiin, johtuen päiväkodin toiminnasta. Päiväkodissa tapahtuneet sairastumiset peruuttivat sovitun tapaamisen ja lisäksi opinnäytetyön tekijöiden sairastuminen vaikutti työn etenemiseen. Oman haasteensa opinnäytetyön tekemiselle aiheutti henkilökunnan vaihtuminen yhteistyö päiväkodissa. Uudet kasvattajat pääsivät kuitenkin mukaan yhteistyöhön ja koimme henkilökunnan vaihtumisen ja heidän mukanaan tuomansa kokemuksen ja ajatuksensa pienryhmätoiminnasta rikkautena opasta viimeisteltäessä. Tapaamisilla haasteena oli aiheessa pysyminen. Välillä keskustelu rönsyilikin esimerkiksi upeasti tehtyjen askartelujen ihasteluun. Käytössä olleen rajallisen ajan takia oli kuitenkin tärkeää pitää keskustelu

etukäteen mietityissä aiheissa, jotta kaikki arvokas tieto ja kokemukset saatiin kerättyä kasvattajilta.

Yhteistyö päiväkotiryhmien kanssa oli helppoa ja keskustelumme eteni jouhevasti. Mielestämme tilannetta helpotti ennen varsinaisen opinnäytetyön projektin aloittamista tekemämme tutustumiskäynnit päiväkoteihin. Aloittaessamme varsinaisen oppaan kokoamisen pystyimme aloittamaan keskustelun välittömästi itse asiasta, koska osapuolet olivat toisilleen tuttuja. Oma kokemuksemme varhaiskasvatuksen kentältä edesauttoi aiheeseen syventymistä ja keskusteluissa, joita kävimme päiväkodeissa.

Opinnäytetyötä tehtäessä ja yhteistyön aikana huomasimme miten erilaisia käytäntöjä eri päiväkodeissa on olemassa esimerkiksi suunnittelu käytännöissä. Huomasimme myös kuinka tärkeää on tiimin sisäinen viestintä ja ns. yhteen hiilen puhaltaminen. Opinnäytetyö prosessi muistutti meitä siitä kuinka hyväkään suunnitelma ei aina toteudu sellaisenaan, vastoinkäymisistä huolimatta ei saa lannistua, vaan tulee miettiä parannusehdotuksia ja yritettävä uudelleen. Työn aikana vahvistui käsitys avoimuudesta muutoksille ja oman työn kehittämiseksi. Vanhaan totuttuun kaavaan on helppo jumiutua, kun muutoksille antaa mahdollisuuden se antaa uusia ulottuvuuksia työhön. Pienryhmätoiminnan aloittaminen koetaan haasteelliseksi esimerkiksi ajateltaessa, ettei henkilökunta riitä pienryhmien pyörittämiseen. Alun hankaluuksista huolimatta toimintaa jatkettaessa se palkitsee kasvattajan esimerkiksi uudella vastuulla ja mahdollistaa oman osaamisen esille tuomisen.

Opinnäytetyön aikana omat positiiviset kokemukset ja käsitykset pienryhmätoiminnasta saivat vahvistusta mm. päiväkodista saadun palautteen pohjalta ja jo pitkin prosessia käytyjen keskustelujen kautta. Opinnäytetyö on herättänyt kiinnostusta myös tekijöiden työpaikoilla ja harjoitteluissa missä opasta voidaan hyödyntää pienryhmätoimintaa käynnistettäessä.

Jatkossa pienryhmätoiminnan käynnistämisen opasta ja sen hyödynnettävyyttä voisi testata pienryhmätoimintaa aloittavassa ryhmässä. Pienryhmässä kasvattajan toimintaa voisi tutkia keskittymällä aikuisen toimintatapoihin suunnittelua, toteutusta, havainnointia ja arviointia toteutettaessa. Yhteistyöpäiväkodeilta tuli

ehdotus jatkotutkimus aiheiksi pienryhmätoiminnan kasvatukselliset vaikutukset lapsiin ja ryhmään. Toinen ehdotus oli pienryhmätoiminta lasten kokemana ja vanhempien kertomana.

Opinnäytetyötä tehdessämme yhteistyömme oli läpi opinnäytetyön projektin sujuvaa, hankaluutena koimme yhteisten aikataulujen sovittamisen etenkin työvuorojen vuoksi. Pystyimme jakamaan vastuuta tasapuolisesti työn edetessä, tässä auttoi molempien innostus ja motivaatio aiheesta. Koimme olevamme hyvä pari opinnäytetyötä tehdessä, saimme toisiltamme tukea ja onnistuimme säilyttämään rauhallisen ilmapiirin opinnäytetyön prosessin alusta loppuun.

Opinnäytetyössämme huomioimme eettiset periaatteet. Huolehdimme opinnäytetyössä vaadittujen lupien hankkimisesta. Sovimme yhteistyö päiväkodeissa että päiväkotien ja mukana olleiden kasvattajien anonymiteetti säilyy. Puhumme yleisesti päiväkodeista Lahden alueella ja opinnäytetyössämme emme erottele saamaamme tietoa päiväkotien tai vastaajan ammattinimikkeiden perusteella, vaan puhumme kasvattajista yleisesti. Sovimme että haastattelu tilanteissa saamamme materiaali on vain opinnäytetyön tekijöiden hallussa ja hävitetään työn valmistumisen jälkeen. Yhteistyö päiväkodeille annettiin myös mahdollisuus tarkastaa oppaan sisältö ja vaikuttaa siihen.

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta. 239/1973. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

Dunn, L. 1993. Proximal and distal features of day care quality and children's development. *Early Childhood Research Quarterly*. Volume 8, Issue 2, 167-192.

Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaiskasvatuksessa. Vantaa: Printel.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Holkeri-Rinkinen, L. 2009. Aikuinen ja lapsi vuorovaikutusta rakentamassa. Diskurssianalyttinen tutkimus päiväkodin arjesta. Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, Sosiaalitutkimuksen laitos.

Hujala, E., Heikka, J. & Halttunen, L. 2011. Johtajuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: Ps- Kustannus.

Ikävalko, E. 1999. Käytännön tiedottaminen. Yhteisöviestinnän käsikirja. Helsinki: Inforviestintä Oy.

Jantunen, M. 2011. Kaikki alkaa varhaiskasvatuksesta. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Sydämen sivistys. Kasvatuksen ytimessä. Helsinki: Aurinko Kustannus.

Juuri, S. 2007. Päiväkodintoimintakulttuuri –Pienryhmätoiminta ja lasten osallisuus. Pro gradu – tutkielma. Helsinki: Helsingin Yliopisto, Kasvatustieteen laitos.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kanninen, K. & Sigfrieds, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: Ps- kustannus

Karila, K. 2002. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H.(toim.) Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Kasvun ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.2011. Lahden kaupunki[viitattu:11.1.2013]Saatavissa:
[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/\\$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/B68844399A4CF856C2257A8500218EC1/$file/kasvun%20ja%20oppimisen%20tuki%202012.pdf)

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY

Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii. Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi

Korhonen, T. 2012. ”Yhdessä ja erikseen”. Pienryhmätoimintaa sisarusryhmässä. Kemi- Tornion ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Laapio, T. 2010. Työyhteisöviestinnän kehittäminen kuntaorganisaatiossa. Pro gradu - tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. Viestintä tieteiden laitos.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2005.

Laki lasten päivähoitosta 36/ 1973. Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Lautela, R. 2011. Matkalla tunnetietoon. Teoksessa Jantunen, T. & Ojanen, E. (toim.) Sydämen sivistys. Kasvatuksen ytimessä. Helsinki: Aurinko Kustannus.

Leinonen, J. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tilastollinen tutkimus osallisuuden taso mallista. Pro Gradu –tutkielma. Helsinki. Helsingin Yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

- Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. 2013. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS- kustannus.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2009. Lapselle hyvä päivä tänään – näkökulmia 2010- luvun varhaiskasvatukseen-. Saarijärvi: Pedatieto.
- Mikkola, P., Nivalainen, K. 2010. Tiimille hyvä päivä tänään – työkirja varhaiskasvatuksen vuosisuunnitteluun ja arviointiin – Saarijärvi: Pedatieto.
- Nummenmaa, A. Karila, K., Joensuu, M. & Rönholm, R. 2007. Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa. Tampere: Tampere University Press.
- Pihlaja, P., Kinos, J. & Mäntymäki, M. 2010. Päivähoitosuhteen laadun komponentit- Vanhempien kokemukset päivähoito suhteesta. Teoksessa Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J.(toim.) Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku:Uniprint.
- Puroila, A-M. 2010. Lapset (ja tutkija) päiväkotiarjen näyttämöillä. Varhaiskasvatusta tänään. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti.12/2010, 3-8. [viitattu: 6.4.2013]saatavissa:
http://www.peda.net/img/lehti/facei/Puroila_AM_joulu2010.pdf
- Puroila, A-M. 2003. Päiväkotiarjen rikkaus. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.
- Pötsönen, R. & Välimaa, R. 1998. (toim.) Ryhmähaastattelu laadullisen terveystutkimuksen menetelmänä. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 9/1998. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto, Terveystieteenlaitos.
- Rasku- Puttonen, H.2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. & Rausku- Puttonen, H. 2006.(toim.) Kasvatus vuorovaikutus. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Reipas, S. 2012. Läsä lapsen arjessa. Pienryhmätoiminta ja sen kehittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemana. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.

Saari, E. 2009. Johtaminen on dialogia ja liikettä. Päiväkodin johtajien kokemuksia julkisen varhaiskasvatuksen organisaatio muutoksista ja muutosjohtamisesta. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. Kasvatustieteiden laitos.

Sahaviita, T. 2012. Varhaiskasvattajan työ pienryhmätoiminnassa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Siukosaari, A. 2002. Yhteisöviestinnän opas. 2. tarkistettu painos. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Muutosta johtamassa. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Tast, S. 2011. Snadit stepit. Arjenkokoista kehittämistä varhaiskasvatustyössä. Teoksessa. Mäkitalo, A-R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B.(toim). Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris instituutin julkaisusarja nro 26, 39-40.

Tiira, K. 2000. Yhteistä kieltä etsimässä, pienten lasten osallisuuden lisäämisestä vesiprojektissa. Pro gradu- tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

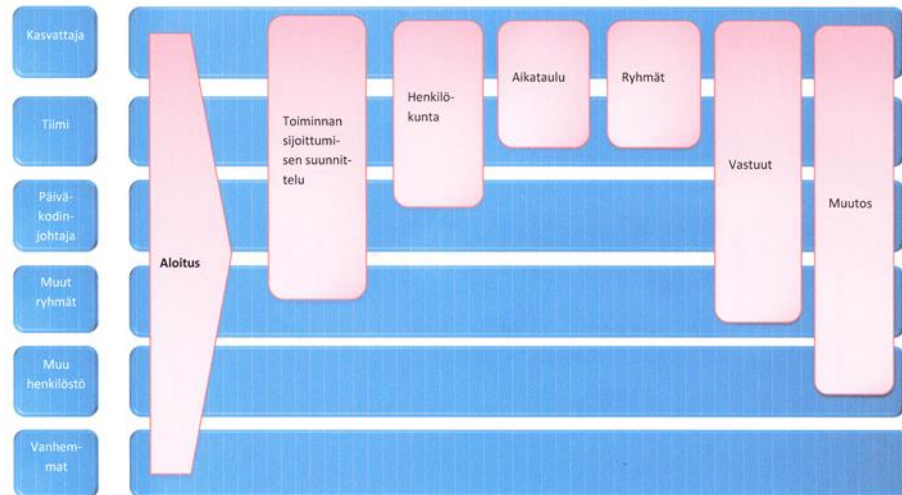
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes oppaita 56. Saarijärvi: Gummerus

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

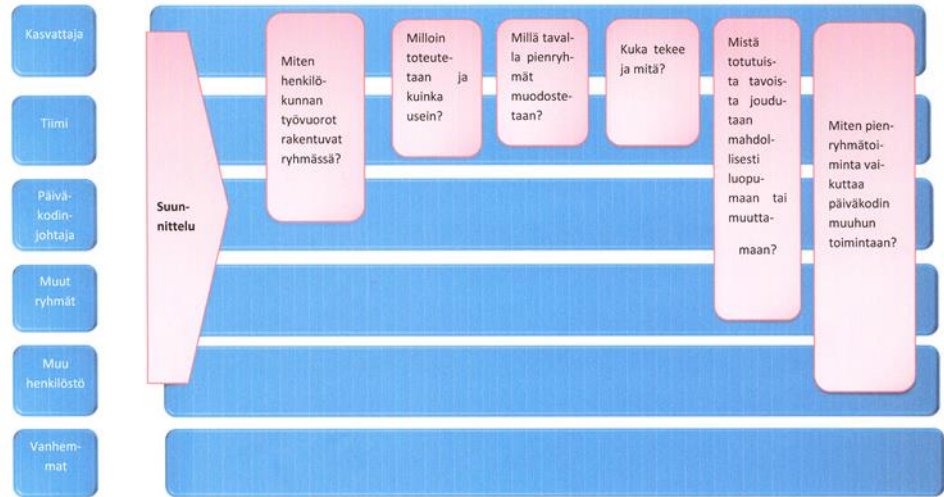
LIITE 1

PIENRYHMÄTOIMINTA RAKENTEEN SUUNNITTELU

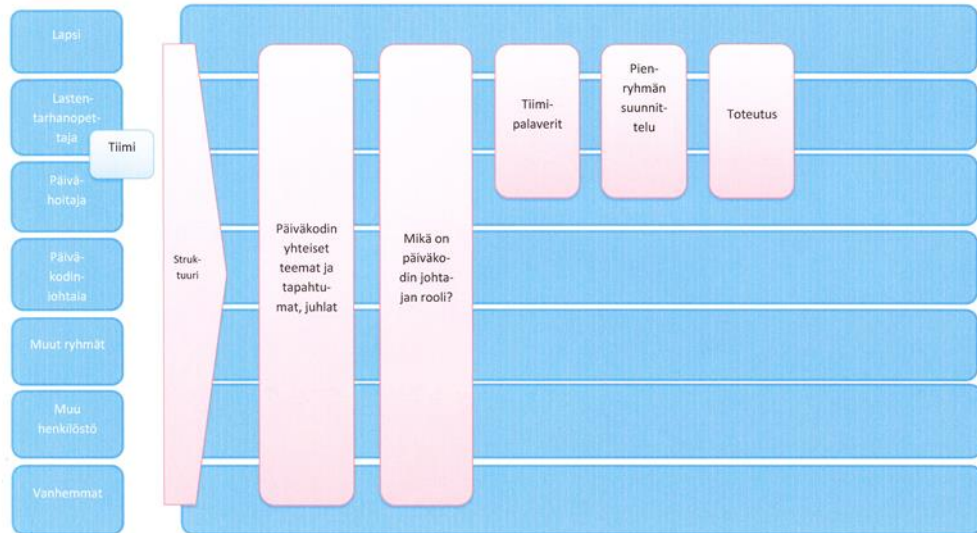
LIITE 2

PIENRYHMÄTOIMINTA TOTEUTUKSEN SUUNNITTELU

LIITE 3

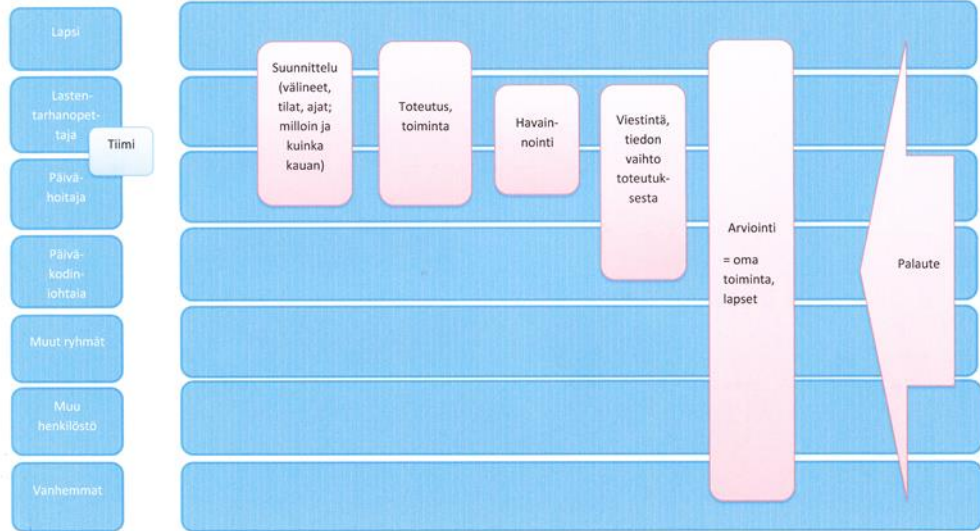
PIENRYHMÄTOIMINTA SISÄLLÖNSUUNNITTELU

LIITE 4

PIENRYHMÄTOIMINTA

TOTEUTUS

LIITE 5

Hei!

Tässä meidän pienryhmätoiminnan käynnistämisen opas kirjanen. Pyydämme nyt teiltä vielä viimeisen palautteen oppaasta ja työskentelystämme sähköpostitse perjantaille 5.4 mennessä.

Oppaan kohdalla olisimme kiinnostuneita saamaan mielipiteenne asiasisällöstä, sen hyödynnettävyydestä, selkeydestä ja ulkoasusta.

Lisäksi haluaisimme palautteen meidän työskentelystämme, eli miten koitte yhteistyön kanssamme ja mitä mahdollisesti koitte, että työyhteisönne hyötyi käynneistämme ja yhteisistä keskusteluista. Yhteistyö kanssanne on ollut antoisaa ja sillä on ollut suuri merkitys opasta tehtäessä.

Palautteenne on opintyömme onnistumisen ja oppimisemme kannalta meille todella tärkeää.

Yhteistyöstä kiittäen

Johanna ja Sari